

РЕЦЕНЗИЯ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА: „ВЛИЯНИЕ НА ГЛОБАЛНИТЕ
ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЪЛГОСРОЧНО ПРОГНОЗИРАНЕ ВЪРХУ СВЕТОВНИТЕ
ПРОЦЕСИ НА ИНТЕГРАЦИЯ”**

**С АВТОР НЕДКО ПЕТРОВ ПЕТРОВ
ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР” В
ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ: 3. СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И
ПРАВНИ НАУКИ, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.4. СОЦИАЛНИ
ДЕЙНОСТИ, ДОКТОРСКА ПРОГРАМА: ОРГАНИЗАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ
ИЗВЪН СФЕРАТА НА МАТЕРИАЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО (СОЦИАЛНИ
ДЕЙНОСТИ)**

ОТ ПРОФ. Д.ИК.Н. МАРГАРИТА КИРОВА БОНЕВА

Предложеният ми за рецензия дисертационен труд се състои от въведение, концепция, три глави, заключение и списък на използваната литература и приложения, с общ обем от 228 страници. Цитирани са общо 222 заглавия, от които: 34 заглавия са на кирилица, 172 – на латиница и 7 он-лайн източници. Текстът на дисертацията е илюстриран с 25 таблици, 6 изображения и 24 фигури и допълнен с 2 приложения.

Динамиката в развитието на световното общество, свързана с многобройните и сложни взаимодействия между хората и тяхната среда, определя изключителната важност на знанията относно прогнозирането на бъдещите процеси в човешкото общество като цяло. В системи, с висока степен на несигурност, чиито потенциални промени се развиват в неизвестни посоки, но имат потенциал за промени, които да променят бъдещето им, дългосрочното прогнозиране е особено важно. Вземайки предвид, че дългосрочното прогнозиране е инструмент за предоставяне на информация относно възможни варианти на развитие на човечеството, докторантът е убеден, че чрез него може да се предвиди и насърчава успеха на обществото или определена негова сфера в бъдещ план, той обосновава тезата, целта, задачите, обектът, предметът и хипотезата на настоящата дисертация.

В предложеният дисертационен труд, авторът използва три методологически равнища: обща методология, частна методология, съвкупност от конкретни методики за емпирично социологическо изследване като анализ на документи, анкетно проучване, обобщение и анализ, статистически методи в социологията, научно описание, теоретично изследване на научни източници. Методологическите равнища докторантът прилага в съответствие със социологическите принципи: единството между теоретично и емпирично, единство на обективно и субективно.

В първа глава. **РАЗВИТИЕ НА ИДЕИТЕ И ПРАКТИКИТЕ ЗА ДЪЛГОСРОЧНО ПРОГНОЗИРАНЕ** авторът представя исторически преглед на представите за бъдещето и разглежда необходимостта от създаването на наука за дългосрочно прогнозиране в бъдещето – футурология. Направена е кратка характеристика на основни футурологични методи и прецизно са дефинирани основни понятия. Посочени са теоретични положения, дефиниращи дългосрочното прогнозиране и методи за дългосрочно прогнозиране.

В глава втора. **ГЛОБАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЪЛГОСРОЧНО ПРОГНОЗИРАНЕ И ТЕХНИТЕ ДОКЛАДИ** докторантът представя многобройни

институции за дългосрочно прогнозиране на глобални модели за човешкото общество, които са международни, национални или регионални научни организации, измежду които: Световна федерация за изследване на бъдещето (World Futures Studies Federation – WFSF); Академия по прогнозиране (Академия для прогнозирования будущее – Москва, Русия); Милениум (Millenium – USA); Корпорация РАНД (RAND Corporaton - USA/); Институт Хъдзън (Hudson Institute – USA). Подробно са разгледани – РАНД Корпорейшън и Римски клуб.

Изключително подробният и прецизен анализ на РАНД Корпорейшън и нейните прогностични доклади включва нейния експертен състав, предметът на научните изследвания, научната методология, основните постижения на РАНД от създаването до 2020 г., с особен акцент върху върху прогнозата от 1946 г. за прогнозиране на първия космически апарат за овладяване на космическото пространство и подпомагане програмите на НАСА. Това е резултат от факта, че именно този доклад изпраща човечеството в Космоса и е водеща прогноза на РАНД Корпорейшън.

Римският клуб, чиято основна изследователска проблематика са глобалните предизвикателства и съдбата на човечеството докторантът проучва задълбочено и обръща особено внимание на докладите, които са резултат от задълбочени изследвания по широк кръг въпроси главно в две области:

- Общество – природа-деградация на околната среда.
- Човек-общество (съвременни проблеми).

Две са прогностичните идеи, две са областите, важни за човечеството, а именно:

- Населението на Земята.
- Устойчивото развитие на човечеството.

Именно върху тези идеи се развива дисертационният труд.

Анализирайки дългосрочното прогнозиране докторантът посочва отношението на това прогнозиране към:

1. проектиране на социалната динамика и социалните изменения;
2. прогнозиране на социалната промяна – изменение цялостната система или елементи на обществото;
3. социалното време – прави връзката между настояще и бъдеще;
4. социалният ефект на човешката дейност както в настоящето, така и в бъдещето;
5. моделирането на социалните процеси за дългосрочен период от време;
6. социалното проектиране като научно-обосновано моделиране на социални обекти;
7. изследването на настоящи и бъдещи социални процеси;
8. има пряко отношение към социалното управление;
9. социологическите експерименти - дава възможност да бъдат пробирани, установени или прогнозирани възможностите на различни форми на социална дейност;
10. обогатяването на социологическото метапознание, като подпомага развитието на неговите теоретични и емпирично равнища.

От гледна точка на определени социологически теории, които разглежда авторът, дългосрочното прогнозиране е:

1. Подход за предвиждането на различно бъдеще (Бертран де Жувенел).
2. Начин за конструиране на бъдещата социална реалност (Питър Бъргър и Томас Лукман).
3. Израз на социалната динамика на културата (Ейбрахам Молс).
4. Технология на Третата вълна и преодоляване на шок от бъдещето (Алвин Тофлър).

ТРЕТА ГЛАВА . ГЛОБАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ ОКОЛО ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ПРОГНОЗИ НА ВОДЕЩИТЕ ФУТУРОЛОГИЧНИ ИНСТИТУЦИИ. ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ.

В тази глава се разглеждат основните идеи-прогнози, а именно:

- Интеграция около дългосрочната прогноза за овладяване на космическото пространство от човека (РАНД Корпорейшън).
- Интеграция около дългосрочната прогноза за населението на Земята (Римски клуб).
- Интеграция около дългосрочната прогноза за устойчиво развитие (Римски клуб).

Подробно е описано емпиричното изследване относно дългосрочното прогнозиране и интегриране около негови идеи. Посочени са обекта, предмета, целта, задачите и използваните средства и методи на изследването. Емпирично изследване, проведено за целите на докторската дисертация е двупластово тъй като са използвани два изследователски метода:

1. Анализ на документи, свързани със световната интеграция, около дългосрочни прогнози създадени от футурологични институции.
2. Пряка електронна анкета със студенти, изучаващи учебната дисциплина Футурология, относно дългосрочното прогнозиране и прогнози дадени от футурологични институции.

Събирането на емпиричен материал за настоящето изследване протича, съобразно използваните методи в следните фази:

- Анализ на документи, свързани със световната интеграция около дългосрочните прогнози на водещи футурологични институции обхваща 72 документа – доклади, научни съобщения и програми, представени във Втора и началото на Трета глави на настоящата дисертация.
- Анкетата със студентите, относно интеграцията около дългосрочни прогнози, която е осъществена в периода 15.12.2020 г. – 23.12.2020 г.

Изследванията чрез изпращане по email са подходящ метод за проучване на съвсем ясна, добре таргетирана аудитория. Тези анкети осигуряват ценна обратна връзка при вече съществуващи взаимоотношения с респондентите – студентите обучавали се и изучаващи се по „Футурология“. Анкетата се състои от 20 затворени въпроса, което предполага избиране на отговор от предложените варианти на отделните въпроси. Анкетното проучване е проведено он-лайн, посредством Гугъл формуляри в периода 15.12.2020 г. – 23.12.2020 г. Анкетиранията лица са студенти от ОКС бакалавър, специалност „Социални дейности“, III и IV курс. Общо анкетирани 108 студенти.

Не случайно са избрани студенти от специалност „Социални дейности“, III и IV курс. От 2015 г. те изучават дисциплината „Футурология“ по учебния план на III курс. Така респондентите са такива, които са анкетирани в момента на изучаването на науката, а от IV курс – вече са преминали курса на обучение по нея.

- Безпогрешно студентите определят каква е същността на науката „Футурология“ - всички те абсолютно точно я определят като наука за бъдещето;
- респондентите отговарят на въпроса какъв е предмета на Футурологията – повече от две трети правилно посочват, че това е дългосрочното прогнозиране;
- отговорилите се обединяват около твърдението, че за дългосрочно прогнозиране може да се определи прогноза над 15 г.;
- според респондентите най-важните въпроси на изследване от Футурологията е въпросът за овладяването на Космоса от човека;
- според анкетиранията, най-много дългосрочни прогнози има за развитието на обществото и за технологичното развитие;
- според респондентите, идеи на дългосрочното прогнозиране, около които най-много се интегрира човечеството са тези, свързани с бъдещото развитие на човечеството и технологичното прогнозиране;
- най-вече човечеството би се интегрирало около идеята за опазване на Земята като единствено обитание на човека;

- Ако има световна интеграция около идеи на дългосрочното прогнозиране свързано с войната и човешката сигурност, то студентите биха предпочели идеята за пълното обезоръжаване на човечеството;
- Един от най-важните въпроси, зададени на респондентите е има ли необходимост от институция/и за дългосрочно прогнозиране в България - две трети от тях смятат, че има такава необходимост;
- Последният въпрос от анкетата е: „Ако Ви се отдаде възможност да работите в такава институция с коя област на дългосрочното прогнозиране бихте се занимавали?“ - половината от тях биха се занимавали с развитието на човешкото общество; също внушителна част биха се занимавали с опазването и развитието на Земята като единствен дом на човека.

Анализирани са два вида документи – наднационални /международни и национални, които имат пряко отношение към световната интеграция около идеи на дългосрочното прогнозиране. Този анализ показва:

- Етапите в овладяването на Космоса;
- Апотеоза на световната интеграция в овладяването на Космоса - Международната космическа станция „МИР“;
- Приносът на България в овладяването на Космоса;
- Приносът на Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“ в овладяването на Космоса;
- Посочени са международни и национални форуми за населението;
- Фокусирано е върху Международната конференция по население и развитие – Египет, 1994 г. с над 11 хил. участници;
- Посочени са изводите от тези национални и международни конференции за населението: необходими са бързи усилия за стабилизиране на населението в света и постигане на устойчиво развитие; очертана е рамката за подобряване на качеството на живот на сегашните и бъдещите поколения.
- Показано е с надеждни примери как светът е прегърнал дългосрочната прогноза за устойчиво развитие – посочени са примери за международни форуми от 1972 г. до 2020 г.; те се занимават с връзката между икономическото развитие и деградацията на околната среда;
- Анализирани са Целите за устойчиво развитие на света /ООН/;
- Анализирани е и отговорът на Европейския съюз по отношение на целите за устойчиво развитие;
- Представен е отговорът на България по отношение на целите за устойчиво развитие – Национална програма за развитие: 2030 / от 20.01.2020 г.;
- Всички форуми и документи водят до ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции.

Изпълнено е планираното емпирично изследване целящо да се открият основни идеи на футурологичните институции, около които се реализира световна интеграция. Установени са следните процеси на световна интеграция около дългосрочни прогнози на прогностичните институции:

1. Интеграция около дългосрочната прогноза за овладяване на космическото пространство от човека (РАНД Корпорейшън);
2. Интеграция около дългосрочната прогноза за населението на Земята (Римски клуб);
3. Интеграция около дългосрочната прогноза за устойчиво развитие (Римски клуб). Представяне развитието на идеите и практиките за дългосрочното прогнозиране и систематизиране на теоретичните представи за него.

4. Формулиране на ролята на дългосрочното прогнозиране в различни обществени сфери, на национално и глобално ниво.
5. Извеждане на теоретични изводи за ефективността на дългосрочното прогнозиране и формулираните от него идеи за интеграцията на човешкото общество около тях.

Представената дисертация е научноизследователски труд, посветен на световната интеграция около идеи на известни институции за дългосрочно прогнозиране. Оригиналните и актуални теоретико-практически изследвания доказват, че този труд отговаря на изискванията за такъв род изследвания.

Докторантът покрива наукометричните изисквания за образователна и научна степен „доктор”. По темата на дисертацията има публикувани 7 статии и 1 студия. Представеният дисертационен труд представя докторанта като изграден, компетентен и прецизен научен работник, който борави със специфични за футурологията понятия и познава задълбочено спецификата на дългосрочното прогнозиране.

Основните научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд са:

1. Изучени и систематизирани са знания за историческото развитие на дългосрочното прогнозиране в световен мащаб от Древността до Съвременността.
2. Представена е научната терминология свързана с дългосрочното прогнозиране.
3. Анализирани са утвърдени методи на дългосрочно прогнозиране.
4. Показани са световно известни институции за дългосрочно прогнозиране като РАНД Корпорейшън и Римски клуб и са анализирани основни техни доклади.
5. Изведени са основни идеи на световните институции за дългосрочно прогнозиране, около които се интегрира света.
6. Открит е приносът на България и Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ в овладяването на Космоса.
7. Систематизирани са международни и национални форуми за населението на Земята.
8. Анализирана е дългосрочната прогноза за устойчиво развитие.
9. Проведено е емпирично изследване с авторова анкетна карта по проблемите на дългосрочното прогнозиране и интеграцията около дългосрочни прогнози.
10. Дисертацията има значение за практическото обучение на студентите по учебната дисциплина „Футурология“, защото създава представа за науката Футурология - наука за бъдещето, символ на дългосрочното прогнозиране.
11. Теоретичните постановки от дисертацията дават възможност някои от идеите на дългосрочното прогнозиране да бъдат приложени в социалната практика на обществото.

В заключение убедено препоръчвам на многуважаваното научно жури да гласува положително и предложи на ФС на ПФ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски” на докторанта **Недко Петров Петров** да се присъди образователната и научна степен „доктор”, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство” (Социални дейности”).

РЕЦЕНЗЕНТ:
(Проф. д.ик.н. М. Бонева)